

Journalisten som blev forskare i juridik

Jobbade på snasktidning • Startade välrenommerat nyhetsbrev om arbetsrätten i EU

Kerstin Ahlberg var en av de första i Sverige att intressera sig för EG:s inflytande på den svenska arbetsrätten, redan många år innan Sverige blev medlem. Hon har sedan dess varit en tongivande forskare och journalist med fokus på arbetsrätt och EU.

Med anledning av Kerstin Ahlbergs 67-årsdag hedrades hon den 21 oktober 2014 med ett seminarium om EU:s betydelse för den nordiska arbetsrätten.

Kerstin Ahlberg började på journalisthögskolan i Stockholm hösten 1968 som en av de första studenterna på den nystartade högskoleutbildningen. Ombildningen från institut till högskola var en del av den professionaliseringsvåg i slutet av 1960-talet som kom att omforma journalistyrket och en rad andra yrken. Den nya högskoleutbildningen betraktades med misstänksamhet av många i journalistikens äldre garde. Under flera somrar hade Kerstin Ahlberg jobbat som volontär på Vestmanlands Läns Tidning, VLT. En av tidningens redaktörer beklagade att hon hade kommit in på Journalisthögskolan och nu skulle få sig itutat en massa "akademiska dumheter".

Kerstin Ahlberg hade tidigare läst nordiska språk och litteraturhistoria och hade en vag idé om att bli kulturjournalist. Den obligatoriska praktiken på journalisthögskoleutbildningen gjorde hon på Kvällsposten. Värst mycket kulturjournalistik blev det inte. Ironiskt nog hade tidningen avskaffat hela kulturredaktionen några månader innan Kerstin Ahlberg började där.

– Det var en ganska snaskig tidning, men det var den enda praktikplats där man fick lön och jag behövde pengarna. Som journalist lärde jag mig mer på VLT än på Kvällsposten.

Omsider hamnade hon på Esselte-koncernens personaltidning. Där slutade hon med boller och bång efter bara nio månader. Personaltidningen hade fått pris för att den, med personaltidnings mått mätt, tillät en så öppen debatt.

Besjälad av 68-generationens sanningspatos och stärkt av tidningens goda rykte skrev Kerstin Ahlberg ett reportage i vilket hon citerade vice VD:s nedgörande beskrivning av arbetsmiljön på ett av koncernens företag: "Det här är verkligen Grottekvarten." Vice VD, som också var ansvarig utgivare, skickade tillbaka ett korrektur fullklottat med invektiv som med all önskvärd tydlighet uttryckte hans uppfattning om reportaget. Kerstin Ahlberg kunde inte acceptera att bli censurerad och sade därför upp sig på stående fot. Omdömet i tjänstgöringsbetyget var att hon hade lite för stora journalistiska ambitioner för att jobba på en personaltidning.

– Min utgångspunkt är fortfarande att folk står för vad de säger, men jag har nog blivit mindre oskuldsfull med åren.

Att hon skulle ägna större delen av sitt yrkesverksamma liv åt arbetsrätt var en ren slump. Hon började på tidningen Arbetsmiljö och kom efterhand att intressera sig även för de arbetsrättsliga aspekterna på arbetsmiljön.

Under 1970-talet infördes ett antal nya lagar på arbetsrättens område. Den nya lagstiftningen skapade ett behov av lättförståelig information bland de icke-jurister som skulle tillämpa den.

Därför startade fackförbundet Juseks utbildningsstiftelse (VJS) och Arbetsrättsliga föreningen (i vars styrelse arbetsmarknadens parter sitter) 1978 tidningen Lag & Avtal. Kerstin Ahlberg hade den bakgrund som söktes och knöts till redaktionen samma år. År 1981 blev hon tidningens chefredaktör.

– Vi på redaktionen lärde oss enormt mycket av att läsa domar från Arbetsdomstolen. AD:s domar är generellt väldigt pedagogiska, antagligen eftersom de är skrivna för att kunna förstås av lekmän, inte bara jurister, eftersom de dömer för lekmän.

Redaktionen fick från start ett mycket gott samarbete med experter på området. Rättsfallsreferaten skrevs av sekreterare på Arbetsdomstolen och jurister bidrog med debattartiklar. Arbetsdomstolens dåvarande ordförande, Olof Bergqvist, sa uppskattande att Lag & Avtal utvecklats till en egen rättskälla.

Kerstin Ahlberg nämner särskilt samarbetet med arbetsrättsprofessorn Tore Sigeman som fruktgivande. Men det började inte så bra. Professorn hade, på professorers vis, skrivit en lång, lång artikel som Kerstin Ahlberg, på journalisters vis, redigerade ner rejält. Det mottogs inte särskilt väl av Tore Sigeman.

– Men vi fick efterhand en otroligt god relation till varandra. Eftersom redaktionsrådet för Lag & Avtal saknade representanter från akademien föreslog jag Tore Sigeman. Han fick snabbt en förståelse för tidningen och vi hade ett strålande samarbete. När jag senare strök i hans texter hade han inget att invända.

Kerstin Ahlberg sa upp sig från Lag & Avtal 1991. Hon ville förstå juridiken från en teoretisk utgångspunkt och sökte därför några strökurser i juridik på universitetet.

– Jag hade ingen tanke på att ta juristexamen. Men det var lättare att komma in på juristlinjen än på några enstaka kurser så jag började på den. Jag trivdes och till slut hade jag läst så mycket att det hade varit löjligt att inte ta examen.

Under sin tid på Lag & Avtal hade hon börjat skriva om hur svensk arbetsrätt skulle komma att påverkas av ett EG-medlemskap. På den tiden var hon ensam om sitt EG-rättsliga perspektiv på arbetsrätten. På de svenska universiteten fanns ingen som tyckte sig kunna något om det så hon fick intervjua akademiker i Danmark. Genom Niklas Bruun, som då var professor vid Hanken i Helsingfors, fick hon ett frilansuppdrag som gick ut på att undersöka systemen för allmängiltigförklaring av kollektivavtal i de dåvarande EG-länderna. Det blev också ämnet för hennes examensuppsats som belönades med Casselpriset.

Efter examen fortsatte samarbetet med Niklas Bruun, som bad Kerstin Ahlberg starta en tidning med EG-perspektiv vid Arbetslivsinstitutet (ALI). År 1997 kom det första numret av Nordiskt nyhetsbrev – EU & arbetsrätt. I dag har tidningen cirka 4 000 prenumeranter i hela Norden.

Examensuppsatsen hade väckt Kerstin Ahlbergs intresse för forskning. Hon anställdes på ALI som utredare med ambitionen att skriva en avhandling där. Men det blev aldrig tid för det eftersom hon var upptagen med så mycket annan forskning.

Kerstin Ahlberg vid sitt skrivbord med det senaste numret av EU & arbetsrätt.

– En dag ringer Claes Sandgren (då dekan på Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet – red. anm.) och berättar att fakultetsnämnden har utsett mig till hedersdoktor. Jag blir så paff att jag inte vet vad jag ska säga. Det är alldeles tyst på min sida av luren. Till slut frågar Claes om jag kanske inte är intresserad av bli hedersdoktor.

Klart hon var! Men det kändes lite som fusk att bli doktor utan att skriva en avhandling, tyckte Kerstin Ahlberg.

År 2006 lades ALI ned av den borgerliga regeringen. Det kom som en chock för de anställda även om alla visste att de borgerliga partierna var ute efter ALI.

– Den officiella förklaringen var att forskning inte ska bedrivas vid institut utan vid universitet och högskolor. Men det var bara ett svepskäl. Den borgerliga regeringen inrättade nya institut under sin mandatperiod. Det egentliga skälet var nog snarare att ALI betraktades som en tankesmedja för vänstern. Det var inte sant. Precis som vid ett universitet fanns det alla möjliga sorters människor där.

Tack vare forskningsanslag från Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FAS) och medel från Nordiska ministerrådet kunde Kerstin Ahlberg få en anställning på Stockholms universitet vid Institutet för social civilrätt, som hon numer är föreståndare för. Inom ramen för detta institut har hon kunnat fortsätta ge ut nyhetsbrevet EU & arbetsrätt. Institutet anordnar också en mängd öppna seminarier i arbetsrättsliga frågor och står som värd för Arbetsrättsportalen – en digital mötesplats för forskare och praktiker. Kerstin Ahlberg deltar även i det internationella forskningsprojektet Regulating Markets and Labour – Nordic, European and Global Perspectives.

Kerstin Ahlberg må vara 67 år fyllda, men några planer på att gå i pension har hon inte.

– Absolut inte! Men jag måste ändå börja tänka på att säkra återväxten. Det finns starka önskemål om att nyhetsbrevet och Arbetsrättsportalen ska leva kvar. Men kombination

en journalistik och juridik är ovanlig. Det gäller att kunna skriva kvalificerat på ett begränsat utrymme och att som journalist ha en förståelse för hur man samarbetar med sakkunniga.

Arbetsrättsportalen: www.arbetsratt.juridicum.su.se/

EU & arbetsrätt: www.arbetsratt.juridicum.su.se/euarb/

Ellen Agrenius vann uppsatstävling i arbetsrätt

Stockholmsstudenten Ellen Agrenius har erhållit Arbetsrättsliga föreningens pris om 10 000 kronor för bästa uppsats i arbetsrätt 2013.

Motiveringen för hennes uppsats "Labour and Human Rights Standards Internationally – CSR as the New Paradigm?" lyder:

"Grundläggande rättigheter i arbetslivet är en viktig och mycket aktuell fråga. Författaren undersöker det effektiva genomförandet av grundläggande rättigheter samt anställningsvillkor och arbetsrättsligt skydd, och jämför ILO-systemet, med konventioner och stater i fokus, med Corporate Social Responsibility och Codes of Conduct, med privata aktörer i fokus. Uppsatsen är välskriven och analysen självständig och insiktsfull."

Du som har skrivit examensarbete inom arbetsrätt under 2014 kan delta i 2015 års upplaga av tävlingen.

Intyg om betygsättning skall bifogas ansökan liksom aktuella adressuppgifter. Ditt tävlingsbidrag skickas till pia.kaldo-yamazaki@svensktnaringsliv.se eller Svenskt Näringsliv, Arbetsrättsliga föreningen, 114 82 Stockholm.

Sista inlämningsdag för tävlingsbidrag är den 1 april 2015.

Inrätta ett skattelagstiftningsråd

Forskningsprojekt ger ut antologi • Problemen kända sedan länge

Inrätta ett permanent skattelagstiftningsråd för att komma till rätta med bristande lagstiftningsberedning. Det föreslår flera av deltagarna i det så kallade Skattelagstiftningsprojektet.

Hösten 2014 gavs en antologi ut som sammanfattar forskningsresultaten under projektets fem år.

– Vi jurister är väldigt reaktiva, vi griper ofta in först när något har hänt och problemet är formulerat för oss, säger Anders Hultqvist, adjungerad professor i finansrätt och en av forskarna bakom Skattelagstiftningsprojektet.

Skattelagstiftningsprojektet startade 2009 vid Stockholms universitet i syfte att arbeta mer proaktivt med skattefrågor. Istället för att analysera de ekonomiska konsekvenserna av ett visst beskattningssätt eller arbeta fram förslag på hur tillämpningen av lagstiftningen kan förbättras har projektet gått direkt på pudelns kärna, lagstiftningen i sig, utifrån utgångspunkten att tillämpningssvårigheter ofta är symtom på bristfällig lagstiftning. Hur bör skattelagstiftning utformas för att realisera de uppställda målen? Vad kan gå fel i framtagandet av ny skattelagstiftning? Dessa skattelagstiftningstekniska frågor blir allt för ofta förbisedda enligt Anders Hultqvist.

– En anledning till brister i skattelagstiftningen är att det slarvas i beredningen. Det beror i sin tur ofta på att beredningen forceras igenom när lagstiftaren upptäcker luckor i lagstiftningen som kan utnyttjas av kreativa skatteplanerare.

Men är brådskan motiverad? Ja ibland. I dessa fall bör det finnas ordentliga rutiner för att följa upp lagstiftningen, menar Anders Hultqvist. Men det görs inte.

– Det är inget okänt problem. Avsaknaden av uppföljning har kritiserats av bland andra Riksrevisionen, Expertgruppen för Studier i Offentlig Ekonomi (ESO) och ett antal statsvetare.

I många fall hade de lagstiftningsberedande hastverken kunnat undvikas.

– Vi inom forskarvärlden, bland praktiker och på myndigheter har ofta känt till de lagstiftningstekniska problemen sedan länge. Om kommunikationen mellan oss och lagstiftarna vore bättre hade det inte behövt bli så bråttom. Politikerna får bråttom först när allmänmedia uppmärksammar problemen.

När politikerna äntligen är på banan tar det ofta nästan ett halvår att bara tillsätta en utredning. Därför görs ofta istället en intern utredning på finansdepartementet.

– Men en sådan utredning ger inte samma allsidighet som en extern utredning. Vi i Skattelagstiftningsprojektet föreslår därför att man inrättar ett permanent skattelagstiftningsråd.

Skattelagstiftningsrådet skulle kunna bestå av ett kansli med en ordförande med tillgång till ett antal experter som kan kallas in vid behov och som arbetar fram en promemoria med förslag till lagändringar som sedan kan skickas ut på remiss från finansdepartementet, om departementet vill gå vidare med förslaget i samma eller omarbetat skick.

Rådet skulle även kunna ansvara för uppföljning och utvärdering.

– Det är inte meningen att rådet ska ersätta finansdepartementets handläggare. Rådet ska fungera som ett stöd, säger Anders Hultqvist.

Liksom andra rättsområden blir skatterätten allt mer internationaliserad. Implementeringen av EU-rätt och annan internationell rätt fungerar dåligt. Skattelagstiftningsrådet skulle

kunna bidra med förslag på hur implementeringen ska gå till.

– I skattelagstiftningsprocessen jobbar vi som man gjorde i industrin för 100 år sedan. Vi förlitar oss på en slutkontroll av Lagrådet, när det dessutom ofta är dåligt med tid att rätta till de fel som Lagrådet påtalar (om det ens hinns med, vilket konstitutionsutskottet numera dessutom uppmärksammat). Det behövs kvalitetskontroller under hela beredningsarbetet ”på varje arbetsstation” så att det slutligen finns ett väl förberett underlag för lagrådet att ta ställning till.

Ledningen för Skattelagstiftningsprojektet har, förutom Anders Hultqvist, varit Peter Melz, professor i finansrätt vid Stockholms universitet och Robert Pahlsson, professor i skatterätt vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet. Vid uppstarten och under de första åren ingick även professor Peter Wahlgren, professor i rättsinformatik vid Stockholms universitet, i ledningen av projektet. Till projektet har knutits en rad framtående forskare och praktiker från myndigheter, byråer och organisationer. Ett viktigt forum för projektet har varit dess hemsida, www.skattelagstiftningsprojektet.se. Där ligger alla seminarierapporter, forskningsuppsatser och annat forskningsmaterial öppet.

Antologin ”Skattelagstiftning – att lagstifta om skatt” är utgiven på Norstedts Juridik.

Att forska om skatterätt brukar ofta beskrivas som att skriva i vatten. Men Anders Hultqvist menar att antologin har en större beständighet än så.

– Antologin behandlar metodfrågor snarare än materiell rätt. Den borde därför vara aktuell i minst ett decennium. Jag hade gärna själv haft boken när jag var doktorand.

Ny prefekt och biträdande

Professor Michael Hellner blir ny prefekt vid Juridiska institutionen från och med den 1 jul 2015. Ny ställföreträdande prefekt blir universitetslektor Laura Carlson.

Den 4 december beslutade rektor att utse professor Peter Melz som prefekt och professor Michael Hellner som ställföreträdande prefekt för perioden 2015-01-01 – 2015-06-30.

Vidare utser rektor professor Michael Hellner som prefekt och docent Laura Carlson som ställföreträdande prefekt för perioden 2015-07-01 – 2018-06-30.

Michael Hellner är professor i internationell privat- och processrätt. Laura Carlson är universitetslektor i civilrätt med inriktning mot arbetsrätt.

Sejer i rättegångstävling

Två studenter från Juridicum, Stockholms universitet vann finalen i The Nordic Intellectual Property Moot Court Competition som avgjordes i Oslo den 5 december 2014.

I finalen tävlade tre lag mot varandra i ett fiktivt mål innehållande patenträtt, varumärkesrätt, marknadsföringsrätt, lagen om skydd för företagshemligheter, allmän avtalsrätt och sekretessavtal. Laget från Oslo universitet var kändare medan Stockholms universitets lag och laget från Åbo universitet var svarande. Finalen avgjordes i tre tävlingsmoment: två inlagor respektive en muntlig framställning. Laget från Stockholms universitet, bestående av Paulina Rehbinder och Amalia Struwe, segrade i båda momenten.

Juryen utgjordes av Per Carlson, ordförande i svenska marknadsdomstolen, Arne Ringnes, domare i Högsta domstolen i Norge och Ari Wirén, domare i finska marknadsdomstolen. Juryen konstaterade att laget från Stockholms universitet var det enda lag som hade identifierat att man inte kan basera en skadeståndstalan eller förbudstalan på ett provisoriskt patentskydd förrän patentet har meddelats. I det muntliga, och avgörande, momentet ansåg juryn att Stockholmslaget visade den största entusiasmen för sin klient.

Paulina Rehbinder och Amalia Struwe coachades av professor Marianne Levin, jur dr Richard Wessman från Vinge samt Sara Sparring och Elisabeth Sundberg från Synch.

– Det har varit otroligt lärorikt! Tack vare tävlingen har jag lärt mig inte bara svensk immaterialrätt utan även norsk, finsk och dansk. Den materiella rätten mellan länderna skiljer sig inte så mycket åt. Däremot finns det skillnader i rättspraxis.

Festskrift till Diesen och Mahmoudi

Med anledning av att Christian Diesen och Said Mahmoudi blev professorer emeriti hösten 2014 uppvaktades de med varsin festskrift.

”Festskrift till Christian Diesen” är utgiven på Norstedts Juridik. Redakörer är Simon Andersson och Katrin Lainpelto.

”International Law and Changing Perceptions of Security” är utgiven på Brill. Redaktörer är Jonas Ebbesson, Marie Jacobsson, Mark Klamberg, David Langlet och Pål Wränge.

Ny tidskrift om offentlig upphandling

Torsdagen den 6 november anordnades ett releaseparty för ”Upphandlingsrättslig Tidskrift” i närvaro av bland andra civilminister Ardalan Shekarabi.

Upphandlingsrättslig tidskrift (UrT), vars första nummer publicerades den 5 november 2014, kommer att utkomma med fyra nummer per år. UrT, som innehåller artiklar av etablerade forskare på området, är den första rättsvetenskapliga tidskriften i Sverige som enbart behandlar frågor om offentlig upphandling och den första som startats av en kvinna. För att säkerhetsställa att även framtida generationer intresserar sig för området kommer varje nummer att innehålla en artikel av en student som har skrivit sin examensuppsats om offentlig upphandling.

I UrT:s råd sitter forskare från tio olika universitet och högskolor i Sverige, Danmark och Estland. I redaktionen sitter bland annat samtliga doktorander i rättsvetenskap som forskar om offentlig upphandling i Sverige.

Omkring 160 gäster från bland annat Konkurrensverket, regeringskansliet och de flesta större advokatbyråer i Stockholm deltog i firandet av den nya tidskriften. Andrea Sundstrand, redaktör och ansvarig utgivare för UrT samt doktor i offentlig rätt och advokat, hälsade alla välkomna. Peter Melz, prefekt vid Juridiska institutionen, Stockholms universitet

Andrea Sundstrand överlämnar till Ardalan Shekarabi första numret av UrT samt en keramikängel som symboliserar Unithope-projektet, ett freds och konstprojekt som stöds av UrT.

och professor i finansrätt, välkomnade att en ny forskningstidskrift med viss anknytning till institutionen sett dagens ljus. I sitt tal framhöll Ardalan Shekarabi, vars vilande doktorandprojekt handlar om just offentlig upphandling, vilket viktigt och stort ämne den nya tidskriften täcker.

– Det har hittills inte funnits någon akademisk tidskrift som specifikt behandlar frågorna kring offentlig upphandling. Bristen på vetenskapligt arbete på området är stort, särskilt med tanke på den stora betydelse rättsområdet har,

vilket dessutom konstant ökar. Det finns alltså ett allt större behov av forskning i form av avhandlingar och rättsvetenskapliga artiklar. Rättsområdet är även utsatt för stora och regelbundna förändringar, vilka i sin tur ger behov av ännu fler rättsvetenskapliga undersökningar och analyser, säger Andrea Sundstrand.

Upphandlingsrättslig Tidskrift ges ut av Jure förlag. En prenumeration kan beställas genom att mejla order@jure.se, se även UrT:s hemsida, www.urt.cc.

Ansvärlig utgivare: Staffan Westerlund, tel: 08-16 12 82 • fax: 08-15 89 35 • staffan.westerlund@juridicum.su.se

Besöksadress: Universitetsvägen 10 C, Frescati • Postadress: Stockholms universitet, Juridiska institutionen, 106 91 Stockholm
Bidrag publiceras i mån av plats.

Produktion: Staffan Westerlund

Foto och text: Staffan Westerlund om ej annat anges

Tryck: E-Print. Nyhetsbrevet Juridicum utkommer med tre nummer per termin.

Distribution: Nyhetsbrevet distribueras till över 600 företag, myndigheter och organisationer. Nyhetsbrevet kan hämtas på plan 3 och 4 i C-huset, Frescati och på Juridiska institutionens webbplats: www.jurinst.su.se

Prenumeration: Kontakta redaktören för en kostnadsfri prenumeration.

Nyhetstips: Tas tacksamt emot av ansvarig utgivare.